

EDUSKUNNAN ULKOASIAINVALIOKUNTA 21.10.2020**HE 146/2020 vp, HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2021; Ulkoministeriön pääluokka**

- Ulkoministeriön pääluokkaan 24. esitetään vuodelle 2021 yhteensä 1,288 miljardia euroa
- Lisäystä verrattuna vuoden 2020 talousarvioon on 28 milj. euroa; kasvu aiheutuu lähinnä hallitusohjelman mukaisista määrärahalisäyksistä.
- Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa keskeistä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa.
- Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärä on vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa, turvata itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, parantaa Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ylläpitää yhteiskunnan toimivuutta.
- Ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu hyviin kahdenvälisiin suhteisiin, aktiiviseen vaikuttamiseen Euroopan unionissa (EU) ja tehokkaaseen monenkeskiseen kansainvälisen oikeuden kunnioittamiseen ja vahvistamiseen perustuvaan yhteistyöhön.
- Hallinnonalan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuonna 2021 ovat:

Ulkoasiainhallinto

- edistää Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia
- edistää Agenda2030:n toimeenpanoa ja toimii ilmastonmuutoksen torjumiseksi
- edistää sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää
- työskentelee ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamiseksi
- edistää Suomen kasvua tukevia avoimia taloussuhteita ja tukee suomalaisyritysten osallistumista kansainväliseen kauppaan ja arvoketjuihin.

24.01.01 Toimintamenot

- Ulkoasiainhallinnon toimintamenoihin esitetään 238,8 milj. euroa, mikä on 1,3 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 talousarvioesityksessä oli. Rahoituksesta 1,0 milj. euroa on kertaluonteista.
- Ensi vuoden talousarvio vahvistaa Suomen kansainvälistä vaikuttavuutta ja tukee koronapandemian hallintaa ja jälkihoitoa. Kuluvan vuoden tavoin talousarvioesityksessä painottuvat Suomen edustustoverkon toimintaedellytysten parantaminen, osallistuminen kansainväliseen konfliktintorjuntaan ja rauhanvälitykseen sekä kehitysrahoituksen tason varmistaminen.
- Koronapandemian hallinta ja jälkihoito tulee entisestään lisäämään tarvetta kansainväliselle yhteistyölle, mikä vaatii lisätoimia myös Suomelta.
- Suomi toimii Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana v. 2021 sekä pyrkii jäseneksi YK:n ihmisoikeusneuvostoon vv. 2022-2024.
- Maahantuloasioiden sujuvoittamista jatketaan pääpainon ollessa osaajien työperäisen maahanmuuton pullonkaulojen purkamisessa sekä viisumitoiminnan kehittämisessä.
- **Kipupiste:** Edustustoverkon rahoituksen turvaaminen, edustustojen Team Finland -resurssointi sekä kasvavat turvallisuusuhat ja niiden aiheuttamat menot edustustoissa.

Edustustoverkko

- **Ulkosuhteiden hoito nojaa kattavaan edustustoverkkoon.** Suomen edustustoverkkoa on viimeisen 15 vuoden aikana jouduttu säästösyistä supistamaan tasolle, mikä ei enää vastaa Suomen tarpeisiin nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Hallitusohjelmassa linjataan neljän uuden edustuston perustamisesta vuosina 2020 - 2022. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti edustustoverkkoa on tarkoitus "laajentaa ja vahvistaa muun muassa Afrikassa sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa". Ensimmäinen neljästä edustustosta, SL Manila, aloitti toimintansa 1.9.2020.

- **Vuodelle 2021 on varmistettu rahoitus yhden uuden edustuston avaamiselle.** Tämän lisäksi ulkoministeriö on esittänyt hallituksen kertaluonteisista tulevaisuusinvestoinneista (ns. kakkoskori) rahoitusta kahden muun edustuston avaamiselle ensi vuoden aikana. Hallitusohjelmaa laadittaessa ei pystytty ottamaan huomioon koronakriisin vaikutuksia Suomen taloudelle ja erityisesti ulkomaankaupalle. Ulkoministeriön osalta osallistuminen yritysten viennin ja kansainvälistymisen edistämiseen korostuu vielä aikaisempaa enemmän ja tämä tulisi ottaa huomioon perustettavien edustustojen määrässä, sijainnissa ja aikataulussa. Tästä syystä hallitusohjelmaan sisältyvien edustustojen perustamisen **lisäksi on esitetty kahden uuden edustuston perustamista.**
- **Päätöksiä ensi vuonna avattavien edustustojen sijainnista ei ole tehty.** Sijaintipaikkojen harkinnassa lähdetään hallitusohjelman kirjauksesta. Tämän lisäksi harkinnassa painotetaan edustuston sijainnilla tavoiteltavia kaupallistaloudellisia hyötyjä Suomelle. Edustuston toimintaprofiilista riippuen ulkoministeriö harkitsee myös kevyen mallin edustutumista uusien edustustojen kohdalla.

Edustustojen tilanne, turvallisuusuhat ja koronan vaikutus toimintaan

- **Edustustojen työ koronapandemian keskellä on ollut korvaamatonta:** se on ollut tärkeää niin kriisin nopean etenemisen seurannassa, ennakkoinnissa ja ymmärtämisessä kuin suomalaisten auttamisessa eri puolilla maailmalla. Pohjoismainen ja EU-koordinaatio kotiutuslennoissa on yksi esimerkki onnistuneesta yhteistyöstä kriisiin vastaamisessa.
- **Suomen ulkomaanedustustot ovat olleet globaalin Covid 19 -tilanteen takia suuren paineen alla.** Useimmissa asemamaissa koronatilanne on ollut ja jatkunee merkittävästi Suomea vaikeampana. Edustustojemme toimintakyky on tästä huolimatta säilynyt pääosin hyvänä. Vain kolme edustustoa (Bagdad, Katmandu, Yangon) suljettiin tilanteen vuoksi tilapäisesti kevään aikana, kaikki on sittemmin avattu uudelleen. Edustustoverkko pyritään pitämään toimintakykyisinä vaikeasta tilanteesta huolimatta - ja juuri sen takia.
- **Edustustojen henkilöstöä kuormittavat mm. asemapaikkojen liikkumisrajoitukset ja matkustuskiellot sekä yleinen työmäärän kasvaminen.** Seuraamme säännöllisesti edustustojen henkilöstön jaksamista ja kohdennamme tilanteen mukaan tukitoimia. Henkilöstö on edustustoverkkomme tärkein voimavara.
- Merkittävä haaste edustustojen varautumisessa on paikallisesti hankittavat terveyspalvelut sekä lääketieteellisen evakuoinnin toimivuuden varmistaminen kaikissa olosuhteissa. Mahdollisesti tarvittavien evakuointitoimien osalta olemme korottaneet valmiuttamme huomattavasti.
- **Pidemmillä aikavälillä poikkeusolot saattavat edustustot haavoittuvaan tilanteeseen mm. tietojärjestelmien ja laitteiden asennusten viivästyessä matkustusrajoitusten takia.**
- **Turvallisuusuhat ovat lisääntyneet myös perinteisesti turvallisiksi koetuilla alueilla.** Korona on lisännyt epävakautta entisestään, erityisesti hauraimissa valtioissa. Kyberuhat ovat lisääntyneet viime aikoina merkittävästi.
- Edustustoverkon tukemisen kannalta toimivat **etäyhteydet ja etähallinta** ovat osoittautuneet hyväksi ratkaisuksi, jota tulee kehittää edelleen.

Team Finland ja viennin edistäminen

- Suomen vientiä ja suomalaisten yritysten liiketoimintamahdollisuuksia edistetään talouskasvun ja työllisyyden tukemiseksi. Samalla vahvistetaan edelleen Team Finland -toimijoiden yhteistyötä.
- Ulkoministeriö on yksi neljästä Team Finland-vientiverkoston neljästä ydintoimijasta. Muut kolme ovat Business Finland, Finnvera sekä ELY:t/TE:t. Tämän vientiverkoston kehitystyötä linjaavat sekä vuosi sitten hyväksytty **Team Finland -strategia että uusi Viennin- ja Kansainvälisen Kasvun Ohjelma (VKKO).** Näiden ydinasiakirjojen keskeinen ajatus on auttaa suomalaisyrityksiä maakunnista maailmalle sekä välittää relevanttia tietoa maailmalta maakuntiin suomalaisyritysten tarpeisiin. Molemmissa on lukuisia käytännön tavoitteita Team Finland-verkoston toiminnan tehostamiseksi: kysyntävetoisten suurempien vientiekosysteemien luominen ja kehittäminen, Team Finland -kansainvälistämispalveluiden kehittäminen, kotimaisen ja ulkomaisen rahoitustarjonnan parempi hyödyntäminen ja vähähiilisten bio- ja kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksien parempi hyödyntäminen.

- Ulkoministeriössä aloitettiin kesäkuussa pilottikokeilu **Business to Government (B2G)**, johon liittyvät keskeisesti ns. teemasuurlähettiläiden toiminta ja jolla pyritään vastaamaan em. tavoitteeseen luoda suurempia vientiekosysteemejä Suomeen. Teemalähettiläitä on nimitetty seuraaviin vientikokonaisuuksiin tai ekosysteemeihin: koulutus, energia- ja kiertotalous, innovaatiot, kauppa ja kehitys sekä terveys- ja hyvinvointisektori. Tavoitteena on luoda aiempaa suurempia vientikokonaisuuksia suomalaiseen vientiin eli kannustaa suomalaisyrityksiä laajempaa ja syvempään yhteistyöhön, joissa vetäjänä toimisivat suuremmat ns. veturiyritykset.
- **Team Finland -ulkomaanverkostoa tulee vahvistaa lisäämällä sekä Business Finlandin että ulkoministeriön ulkomailla olevien vientiresurssien määrää.** Ulkoministeriö on esittänyt hallituksen kertaluonteisiin tulevaisuusinvestointeihin (ns. kakkoskori) 20 htv:n lisäpanostusta Suomen ulkomaan edustustoihin Team Finland -tehtäviin. Samalla tutkitaan mahdollisuutta saada EU:n elpymispaketista lisää vientiresursseja talousarvioon esitettävän resurssoinnin päälle.
- Team Finland -yhteistyössä pyritään myös koronan vuoksi kehittämään tapoja hyödyntää entistä paremmin **digitaalisia työkaluja vienninedistämisen tueksi**. Uusista markkinamahdollisuuksista jaetaan tietoa suoraan yrityksille asiakkuuksien hallintajärjestelmää (CRM) hyödyntäen. Se on tärkeä digitaalinen vienninedistämisen työkalu, johon on koottu kattavasti tietoa suomalaisista yrityksistä. Myös Team Finland -vierailuita on alettu toteuttaa virtuaalisesti. Virtuaaliseen vierailuvaihtoon varaudutaan myös jatkossa koronapandemian pitkittyessä. Erilaiset webinaarit vientimahdollisuuksia koskevan tiedon kasvattamiseksi ovat olleet arkipäivää jo pidempään.

24.01.74 Talonrakennukset

- Momentille esitetään 12,3 milj. euroa, josta kertaluonteista rahoitusta edustustoverkon vahvistamiseen ja kiinteistömuutoksiin 4,3 milj. euroa.
- Määrärahakehys 8,0 milj. euroa/vuosi on sidottu kiinteistöjen tasearvoon (5 % tasearvosta).
- **Kipupiste:** Ulkomaan kiinteistöjen korjausvajeen johdosta investointirahoituksen tasoa tulee tarkastella viimeistään vaalikauden loppupuolella.

24.10.20 Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot

- Ulkoministeriön pääluokassa menoihin esitetään 53,1 milj. euroa vuosittain (UM + PLM yhteensä 111,81 milj. euroa). Taso on sama kuin vuoden 2020 talousarviossa.
- Operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan vuonna 2020 olevan enimmillään noin 500 henkilötyövuotta.
- Suurimmat operaatiot ovat UNIFIL-operaatio Libanonissa, koulutusoperaatio Irakissa ja Resolute Support -operaatio Afganistanissa.
- Momentilla on ns. varalla olo -rahaa 7,6 milj. euroa.

24.10.21 Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan

- Tarkoitukseen esitetään yhteensä 17,6 milj. euroa.
- Hallitusohjelman mukaisesti määrärahat kasvavat 1,0 milj. euroa verrattuna vuoden 2020 talousarvioon.
- Operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan vuonna 2021 olevan noin 130 asiantuntijaa.
- Suurin osa Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisesta suuntautuu EU:n operaatioihin. Alueelliset painopisteet ovat Ukrainassa, Georgiassa, Irakissa ja Somaliassa.

24.10.22 Rauhanvälitys

- Rauhanvälitykseen esitetään 1,0 milj. euroa.
- Kehyskauden lopussa määrärahat nousevat pysyvästi 2,0 milj. euroon/vuosi.
- Suomen tavoitteena on edistää rauhanvälitystä ja -rakentamista. Suomi tukee rauhanvälitykseen liittyviä vuoropuheluprosesseja, edistää käynnissä olevien konfliktien ratkaisua sekä vahvistaa rauhanvälitystoimintaa ja rauhanvälityskapasiteettia niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin

24.90.50 Eräät valtionavut

- Momentille esitetään 1,64 milj. euroa.
- Momentilta myönnettävien valtionavustusten tulee liittyä Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisiin linjauksiin ja kansainvälisiin sitoumuksiin sekä yleisesti ulkoministeriön toimialaan.
- Määrärahasta 445 000 euroa on tarkoitus varata kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen.
- Valtionavustuksista järjestetään erilliset hakukierrokset.

24.90.66 Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet

- Jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin esitetään 89,1 milj. euroa.
- Määrärahaa saa käyttää ulkoministeriön toimialaan liittyvien järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusavustusten maksamiseen.
- Suurin osa määrärahasta kohdistuu Suomen maksuosuuksiin YK:lle.
- **Kipupiste:** Kurssimuutokset vaikuttavat huomattavasti momentin määrärahatarpeeseen, sillä maksujen kokonaissummasta noin puolet on dollaripohjaista.

24.90.68 Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (IBA)

- Momentille esitetään 2,4 milj. euroa. Määrärahat nousevat pysyvästi hallitusohjelman mukaiselle 3,0 milj. euron tasolle vuonna 2023.
- Yhteistyö on tärkeä keino edistää lähialueiden vakautta ja turvallisuutta, kestävä kehitystä ja taloudellisia toimintamahdollisuuksia. Tärkeänä osana alueellista yhteistyötä Suomi edistää ilmastomuutoksen torjuntaa ja sopeutumista ilmastomuutokseen.
- Alueellinen yhteistyö tarjoaa toimivan foorumin tehdä käytännönläheistä yhteistyötä Venäjän kanssa Suomen intressien pohjalta EU:n pakotepolitiikan ja valikoivan kanssakäymisen periaatteiden mukaisesti.
- Pääosa momentin määrärahasta siirretään muiden hallinnonalojen käyttöön.

12.24.99 Ulkoministeriön hallinnonalan tulot

- Ulkoministeriön hallinnonalalle arvioidaan kertyvän 24,8 milj. euroa sellaisia tuloja, jotka eivät sisälly ministeriön toimintamenoihin.
- Tulot kertyvät hallinnonalan viisumien käsittelymaksuista, kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien sekä kehitysavun palautuksista, YK:n sotilaallisesta kriisinhallinnasta maksamista palkkausmenokorvauksista, konsulisuojeludirektiivin (EU) 2015/637 johdosta toisilta jäsenvaltioilta mahdollisesti saatavista korvauksista, sekä muista tuloista, joita ei ole nettoutettu hallinnonalan menomomenteille.
- Tulojen arvioitu määrä on yli 30 milj. euroa pienempi kuin vuodelle 2020 alun perin arvioitu määrä. Vähennys johtuu pääasiassa viisumien käsittelymaksujen määrän arvioidusta romahtamisesta ja siitä, että vuodelle 2021 ei ole suunniteltu kiinteistöjen myyntejä.
- Tällä hetkellä näyttää epätodennäköiseltä, että talousarvioesityksessä esitetty viisumitulot säilyisivät edes talousarvioesityksen mukaisina.